

ಕನಕದಾಸರ

ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ

(ಸಂಪಾದನೆ, ಅನುವಾದ)

ಸಂಪಾದಕರು :

ಡಾ|| ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಯಣ್ಣೆಕಟ್ಟೆ

ಶೂದ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಆಹಾರ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಕನಕದಾಸರು

ಸಂಸಾರಿ, ಸಾಮಂತ, ಕವಿ, ಸಂತ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಈ ಎಲ್ಲ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳಿಂದ ಕನಕದಾಸರನ್ನು ಅನನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಲಾಗದ ಬದುಕು. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರಿಗೆ ಡಣಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಬೀರಪ್ಪ ಬಾಡದ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕುಳ. ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಬೀರಪ್ಪ-ಬಚ್ಚಮ್ಮ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ತಿರುಪತಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆಂದೂ, ಆ ದೇವರ ವರಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವಿಗೆ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಆದರೆ ದೇವಾಲಯವೊಂದರ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಗದಾಗ ದೊರೆತ ದೊಡ್ಡ ಮೊತ್ತದ ನಿಧಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಿಗೆ ದೊರೆತದ್ದರಿಂದ ಅಂದಿನಿಂದ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಕನಕನಾದ ಬಗೆಗೂ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಮುಂದೆ ಬಾಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಆದಿಕೇಶವನ ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲೆ ಮೊಘಲರ ದಾಳಿ ಆರಂಭವಾದಾಗ ಆ ದೇವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಕನಕನಾಯಕ, ಆದಿಕೇಶವ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಬಾಡದಿಂದ ಕಾಗಿನೆಲೆಗೆ ತಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಿದೆ.

ಕನಕದಾಸರು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಜೀವಂತವಾಗಿರುವುದು ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಇತರ ಕೀರ್ತನಕಾರರಂತೆ ಕನಕದಾಸರು ಕೇವಲ ತತ್ವಪದ ಕಟ್ಟಿ ದೇವರನ್ನು ಅರ್ಚಿಸಿ ಹಾಡಿ, ಹೊಗಳುವ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ತತ್ವ ಬೋಧನೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ನೆಲೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜದ ಒಡನಾಟ, ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಈ ಗಾಢ ಅನುಭವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡದ್ದು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಬುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕನಕದಾಸರ ಕಾಲದ ಯಾವೊಬ್ಬ ಕೀರ್ತನಕಾರರಿಂದಲೂ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಮುಖ್ಯ. ಕನಕದಾಸರು ಒಂದಲ್ಲ ಮೂರು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರ ದಾಸರಯ್ಯಾ' ಎಂಬ ವಿನಯಪರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಕನಕದಾಸರೇ ಪುರಂದರ ದಾಸರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದರೂ ಪುರಂದರದಾಸರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ದರ್ಶಿಯ ಕೀರ್ತನಕಾರರಾಗಿ ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ

ದ್ದರೂ, ಕನಕದಾಸರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಲುಪಲಾರರು. ಕನಕದಾಸರ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿ, ಕಾಲಧರ್ಮವನ್ನು ಮೀರಿದ ಜೀವನ ದರ್ಶನ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕನಕದಾಸರ ಅನನ್ಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಕವಿ, ಚರಿತ್ರಕಾರರು ಹೇಳುವ 'ಕನಕದಾಸರ ಜೀವನವೇ ಒಂದು ಮಹಾಕೃತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹೋನ್ನತಿ ಬೆಳಗಿದೆ. ಪುರಂದರ ದಾಸರಂತೆ ಕಂಡರೂ ಅವರಿಗಿಂತ ಕೆಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕನಕದಾಸರು ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಚಿರಂತನವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ದೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕನಕದಾಸರು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕವಿ, ನಂತರ ಸಂತ ಇತ್ಯಾದಿ. ಮೋಹನ ತರಂಗಿಣಿ, ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ನಳ ಚರಿತ್ರೆ ಅಪೂರ್ವ ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯ, ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ಕವಿ ಕನಕದಾಸರ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರಣಯ, ಯುದ್ಧ, ನೋವು-ನಲಿವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಅದ್ವಿ ತೆಗೆಯುವ ಮೂಲಕ ಕಾವ್ಯಸಂಹಿತೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೀರಿ, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಮೂಸೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿಭೆ ಕನಕದಾಸರದ್ದು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಕನಕದಾಸ 'ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದ ಅನರ್ಘ್ಯ ರತ್ನ' ಎಂಬ ಅಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

'ರಾಗಿ ರಾಮಾಯಣ' ಎಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿರುವ ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಕನಕದಾಸರ ಅದ್ಭುತ ಸೃಷ್ಟಿ. ಜಾನಪದ ಕಥೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿ, ಭಾರತವನ್ನು ಪುನರ್ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಹಿರಿಮೆಗೂ ಪಾತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ವನವಾಸದ ಕಠಿಣ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸವೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಂಡವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಋಷಿಯ ಬಳಿ ಸರಸವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವ, ಈ ಮೂಲಕ ನೋವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿನೋದವಾಗಿ ಮೂಡಿದ ರಾಮನ ಕಥೆ, ರಾಗಿ ರಾಘವನಾದ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕನಕದಾಸರು ಈ ರಾಗಿಯ ಕಥೆಗೆ ಒಂದು ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನೂ, ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣಿ, ಗಿಡ-ಮರ ಮಾತನಾಡುವ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಕಥೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಧಾನ್ಯವೂ ಮಾತನಾಡುವ ಹೊಸ ತಂತ್ರವನ್ನು ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷದ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು, ಕಾವ್ಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಳಿಸಿದ ಮೊದಲ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬ ಹಿರಿಮೆಗೂ ಕನಕದಾಸ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಶೂದ್ರ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಈ ಜನಾಂಗಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ರಾಗಿ-ಭತ್ತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಈ ಕಿರಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಸಂಬದ್ಧ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲಗಳೆದು, ಹುಟ್ಟು ಶೂದ್ರರಾದರೂ ಜನೋಪಕಾರಿ ಬದುಕಿನಿಂದ ಪ್ರತಿಭೆ, ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳಿದ್ದರೆ ಅಂಥವರ ಬದುಕು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮಾದರಿ, ಅನುಕರಣೀಯ ಎನ್ನುವುದು, ಈ ಮೂಲಕ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಪಿತೃ ನೆತ್ತಿಗೇರಿದ ಭತ್ತ ಎಷ್ಟೇ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕೂಗಾಡಿದರೂ ರಾಗಿಯ ಮುಂದೆ ಶೂನ್ಯ. ರಾಗಿ ಭತ್ತಕ್ಕೆ ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಸಮಾಜವಾದಿ ಹಾಗೂ ಬಂಡಾಯ ಕವಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಕನಕದಾಸರು ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ರುಜುವಾತು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ 158 ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ನಿಂತ ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ರಾಮಾಯಣದ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಭಾಗವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ರಾವಣನಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಪಿಸೇನೆಯ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ರಾವಣನನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀರಾಮ ಸೀತೆಯ ಸಮೇತ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಲಂಕೆಯಿಂದ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಬರುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಂಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಆ ಋಷಿಗಳು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬಡಿಸಿದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಧಾನ್ಯಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಆಹಾರವನ್ನು ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ರಾಗಿಯ ಆಹಾರ ರಾಮನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಇಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಧಾನ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಚರ್ಚೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ರಾಮನ ಸಮುದಾಯ, ಋಷಿಗಳ ಬಳಗ ಎರಡೂ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಅವರವರ ರುಚಿಗೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ರಾಮ ಈ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ 'ಹಲವು ಮತವೇಕೆ ಒಂದನೇ ಪೇಳು' ಎಂದು ಗೌತಮ ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಗೌತಮ ಯತಿ ನರೆದಲೆಗ (ರಾಗಿ) ನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಭತ್ತಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತ ಕೋಪ ಬಂದು 'ನನ್ನಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠನಿರುವಾಗ, ಗೋಧಿ ಇರುವಾಗ ರಾಗಿಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ' ಎಂದು ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಸೂಚಿಸಿ ರಾಗಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಲು ಆರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ರಾಗಿಯೂ ಆರ್ಭಟಿಸುತ್ತದೆ 'ಸತ್ಯಹೀನನು ನೀನು, ಬಡವರನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡೆ' ಮುಂತಾಗಿ ವಾಸ್ತವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಆಡುತ್ತದೆ.

ಕೊನೆಗೆ ರಾಮ ಈ ಎರಡು ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳ ಕಾಲ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ನಂತರ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಲು, ಭತ್ತ ಕುಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ತನ್ನ ಮೂಲಗುಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೆ ರಾಗಿ ಪುಷ್ಕಳವಾಗಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ರಾಮ, ರಾಗಿಗೆ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನೇ 'ರಾಘವ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದಿಷ್ಟು ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕಥಾಭಿತ್ತಿ.

ವಲಸಿಗ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳ ಭತ್ತ (ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಕ್ಷಪಾತಿ) ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಯಾದ ರಾಗಿಯ ಮೇಲೆ ಘರ್ಷಣೆಗಳಿರುವುದು ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಪ್ರತೀಕ, ಇಲ್ಲಿನ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರ ಆಹಾರವಾದ ರಾಗಿ ಕೆಳವರ್ಗದವರ ಸಂಕೇತವೂ ಹೌದು. ಕನಕದಾಸರ ಶೂದ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುವುದು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ. ಶ್ರದ್ಧೆ, ಭಕ್ತಿ, ವಿನಯ, ಸ್ನೇಹಪರ ಜೀವನದ ಗುಡಾಣದಂತಿದ್ದ ಕನಕದಾಸರನ್ನು ಶೂದ್ರ ಎಂಬ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹಂಗಿಸುವ, ಮೂಲಭೂತ ಸವಲತ್ತುಗಳಿಂದ ವಂಚಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಅಪಮಾನ ನಿರಂತರವಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನಕದಾಸರು ಈ ರಾಗಿ ರಾಮಾಯಣದ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದುದು. ಜೊತೆಗೆ ಶೂದ್ರರು ಈ ದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೂ, ಕಷ್ಟ-ಸುಖಗಳಿಗೂ ಸ್ವಂದಿಸಬಲ್ಲ ಸಮಾನಮನಸ್ಸರು ಎಂಬುದನ್ನೇ ಕನಕದಾಸರು ಈ ಸಂಕೇತ ಧಾನ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಹೊರಟ ರೀತಿ, ಉದ್ದೇಶ ಸಕಾಲಿಕ. ಭತ್ತ ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಅಹಂ ಅನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ.

ಎನೆಲವೋ ನರೆದಲೆಗ ನೀನು ಸ
ಮಾನನೇ ಯೆನಗಿಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನು
ದಾನವಾಂತಕೆ ಬಲ್ಲ ನಿಬ್ಬರ ಹೆಚ್ಚು ಕುಂದುಗಳ
ಜಾನಕಿ ಪತಿಯ ಸನಿಹದಲಿ ಕುಲ
ಹೀನ ನೀನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಸುಡುಮತಿ
ಹೀನ ನೀನೆಂದೆನುತ ಖತಿಯಲಿ
ಬೈದು ಭಂಗಿಸಿದ
ಮುಂದುವರಿದು

ಲೋಕದಲಧಿಕ ಭೋಜನವಿ
ದೆಂಕಾವಾಳರು ಬುಧರು ಜರೆದು ನಿ
ರಾಕರಿಸಿ ಬಿಡಲಂತು ನೀ ಶೂದ್ರಾನ್ನವಾದೆಯಲ
ನಾಕನಿಳೆಯರು ಸಾಕ್ಷಿ ನಿನ್ನ ವಿ
ವೇಕಿಗಳು ಮೆಚ್ಚುವರೆ ಬಾಹಿರ
ಸಾಕು ನಡೆ ನೀನಾವ ಮಾನ್ಯನು ಕಡೆಗೆ ತೊಲಗಂದ.

ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಭತ್ತದ ಅಹಂ, ಉದ್ಭಟತನ ತೀರಾ ಸಂಕುಚಿತವಾದುದು. ಜಗಳಕ್ಕೆ ಕಾಲು ಕೆರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವ ಉದ್ಭಟತನವೂ ಅಸಂದರ್ಭಿಕ. ಲೋಕದಲಧಿಕ ಭೋಜನವಿದೆಂದಾಕೆವಾಳರು ಬುಧರು ಜರೆದು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಬಿಡಲಂತು ನೀ ಶೂದ್ರಾನ್ನವಾದೆಯಲ... ನೀನಾವ ಮಾನ್ಯನು ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಆಹಾರದ ಬಗೆಗಿನ ಪರಪಂಚ ಧೋರಣೆಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಕೆವಾಳರು ಬುಧರು ಅಂದರೆ ಪ್ರಬುದ್ಧ ವಿದ್ವನ್ಮಣಿಗಳು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಬಿಟ್ಟಾಗ ಅಥವಾ ನಿರಾಕರಿಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಶೂದ್ರರು ಕಣ್ಣಿಗೊತ್ತಿಕೊಂಡು ತಿಂದರು. ಶೂದ್ರಾನ್ನವಾದೆ ಎಂಬ ಮಾತು ತೀರಾ ಅಪಮಾನಕರವಾದುದು. ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಿನ್ನುವ ಆಹಾರ, ಪಾಮರ ತಿನ್ನುವ ಆಹಾರ ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯವುಂಟೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಆಹಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಮೆರೆಯಲು ಭತ್ತ ಮಾಡುವ ಈ ಪರಪಂಚ ಧೋರಣೆ ತೀರಾ ಅಸಹ್ಯಕರವಾದುದು. ಮುಂದುವರಿದು ವಿವೇಕಿಗಳು ಮೆಚ್ಚುವರೆ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವನೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗುವುದು. ಕೇವಲ ಹೊರ ಬಣ್ಣದ ವ್ಯಾಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ, ಪಕ್ಷಪಾತ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಧಾನ್ಯದ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಹೋದರೆ ಅಂಥ ವಿವೇಚನೆಗೆ, ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬೆಲೆಯಿದೆ? ಇಂಥ ವಿವೇಕಿಗಳು ಅಂದರೆ ಬುದ್ಧಿ ವಂತರು ಯಾವ ಮಾನ್ಯರು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದಿಗೆ ಪರಂಪರಾಗತ ವಂಚನೆಗೆ ಒಳಗಾದ, ಒಳಗು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ಬುಧರೇ ಕಾರಣ ಇರಬಹುದೇ? ಇಂತಹ ಸಹಜ ಕುತೂಹಲದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಉತ್ತಮ ವಸ್ತುವನ್ನು ಈ ಮೂಲಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಕ್ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುವ, ಮೇಲು-ಕೀಳು ಎಂಬ ಕೊಳಕು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವರು ಈ ಬುಧರೆ

ಎಂಬ ಇಂಗಿತವೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಭತ್ತಕ್ಕೆ ವ್ಯವಹಾರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಇಲ್ಲದ, ಒಳಿತು ಕೆಡುಕಿನ ಅರಿವೇ ಇಲ್ಲದ ಕೇವಲ ಭ್ರಮಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಹೇಳಿಕೆಯಾಗಿ ಕೇವಲ ದಬಾವಣೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದೂ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೊಳ್ಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭತ್ತಕ್ಕೆ 'ತಾನು ಕಳ್ಳ ಪರರ ನಂಬ' ಗಾದೆಯ ಮಾತು ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಭತ್ತದ ಈ ಬಗೆಯ ತಿರಸ್ಕಾರ ರಾಗಿಯನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾದರೂ ಇದೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಶೂದ್ರರನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹಂಗಿಸುವ, ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಕುಟಿಲ ತಂತ್ರ ಎಂಬುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಗಿಯ ಮೌನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಂಡವಾಳವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಠೋರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಸುವ ಭತ್ತದ ವರ್ತನೆಗೆ ರಾಗಿಯ ತಾಳ್ಮೆಯ ಕಟ್ಟಿಯೊಡೆದು ತಿರುಗಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಸವಾಲಿಗೆ ಜವಾಬು ಎಂಬಂತೆ ನುಡಿಯುವ ಈ ಮಾತು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು.

ಸತ್ಯಹೀನನು ಬಡವರನು ಕ
 ಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡೆ ಧನಾಧ್ಯರನು ಬೆಂ
 ಬತ್ತಿ ನಡೆವ ವುಪೇಕ್ಷೆ ನಿನ್ನದು ಹೇಳಲೇನದನು

 ಬಲ್ಲಿದರು ಬಡವರುಗಳೆನ್ನದೇ
 ಎಲ್ಲರನು ರಕ್ಷಿಸುವೆ ನಿರ್ದಯ
 ನಲ್ಲ ತಾ ನಿನ್ನಂತೆ ಎಲ ಕುಟಿಲಾತ್ಮ ಹೋಗಂದ.

ರಾಗಿಯ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ, ಮೌನ ಬದುಕಿನ ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಗೌರವಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆಯುಂಟಾದಾಗ ಅರ್ಭಟಿಸುವ, ಸಿಡಿಲಾಗಿ ಮೇಲರಗುವ ಈ ಕ್ರಿಯೆ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರು ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ತಿರುಗಿಬೀಳುವ, ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ರಾಗಿ ಭತ್ತವನ್ನು ಕುಟಿಲಾತ್ಮ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಮಂತರ, ಮೇಲುಜಾತಿಯವರ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ

ಹೋಗುವ ಭತ್ತದ ಜಾಯಮಾನವನ್ನು ಜಾಲಾಡುವಾಗ ರಾಗಿಯ ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ವರ್ಗ, ವರ್ಣ, ಕಾಲ-ದೇಶ, ನೆಲಗಳ ಯಾವೊಂದು ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅತಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಎಟುಕಬಹುದಾದ, ಕನಿಷ್ಠ ಮಳೆಯ ನೀರಿನ ದಿಣ್ಣೆ, ತಗ್ಗುಗಳೆಂಬ ಭೇದವರಿಯದೆ ಬೆಳೆಯಬಲ್ಲ ರಾಗಿಯ ಮುಂದೆ ನೀರಿನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆಯಬಲ್ಲ, ಕೇವಲ ವಿಲಾಸಿಗರ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಭತ್ತ ಸರಿಸಾಟಿಯಾಗಲಾರದು. ಅದನ್ನು ರಾಗಿ ಹೇಳುವ ಈ ಮಾತುಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಮಳೆದೆಗೆದು ಬೆಳೆಯಡಗಿ ಕ್ಷಾಮದ
ವಿಲಯ ಕಾಲಧೂಳನ್ನವಿಲ್ಲದೆ
ಅಳಿವ ಪ್ರಾಣಿಗಳದರಿಸಿ ಸಲಹುವೆನು ಜಗವರಿಯೆ |
ಎಲವೋ ನೀನೆಲ್ಲಿಹೆಯೋ ನಿನ್ನ
ಬಳಗವದು ತಾನೆಲ್ಲಿಹುದು
ಹಲವು ಹುಲುಧಾನ್ಯಗಳೆನಗೆ ಸರಿದೂರೆಯೆ ಕೇಳೆಂದ.

ರಾಗಿಯ ಈ ಸರಳ, ಸುಂದರ ಬದುಕು ಬಡವರ, ಅನಾಥರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾದ ರೀತಿ ಒಂದು ಬಗೆಯಾದರೆ ಶೂದ್ರರ, ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರ ಅಗತ್ಯತೆ, ದಕ್ಷತೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ಈ ಮೂಲಕ ಸಮಕಾಲೀನ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಅಥವಾ ಸಮನ್ವಯತೆ ಅತಿಮುಖ್ಯ. ಶೂದ್ರರು ಈ ಸಮನ್ವಯತೆಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುವ, ಸಹಕಾರ, ತ್ಯಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಎಂತಹ ದುಡಿಮೆಯೂ ಸಿದ್ಧ ಎಂಬ ಸಂಕೀರ್ಣ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕನಕದಾಸರು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ 'ಗೋವದು ಕರೆದ ಹಾಲಿಗೆ ಕುರಿಯ ಹಾಲಂತರವೆ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಭತ್ತದ ದರ್ಪಕ್ಕೆ ರಾಗಿ ಕೊಡುವ ಉತ್ತರವೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದುದು.

ಹೆತ್ತ ಬಾಣಂತಿಯರು ರೋಗಿಗೆ
ಪಥ್ಯ ನೀನಹೆ ಹೆಣದ ಬಾಯಿಗೆ
ತುತ್ತು ನೀನಹೆ ನಿನ್ನ ಜನ್ಮ ನಿರರ್ಥಕವೆಂದ

ಭತ್ತದ ಪರಮಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ತಿಕ್ಕಲುತನವನ್ನು ಬೆತ್ತಲುಗೊಳಿಸುವ ರಾಗಿಯ ಈ

ಮಾತು ಸತ್ಯವಾದುದು ಕೂಡ. ಹಾಗೆಯೇ ಕನಕದಾಸರು ಬಳಸಿರುವ ಪದ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದುದು. ಭತ್ತಕ್ಕೆ ವ್ರೀಹಿ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ನುಡಿಗಟ್ಟನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕರೆದರೆ, ರಾಗಿಗೆ ನರೆದಲೆಗ ಎಂದು ಅಚ್ಚಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವ್ರೀಹಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ರೋಗಿ, ನರೆದಲೆಗ ನರೆತ ತಲೆಯ ವಯೋವೃದ್ಧ, ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧತೆಯ ಸಂಕೇತ. ಅಕ್ಕಿ ರಕ್ತಹೀನ ರೋಗಿಯ ಮುಖದಂತೆ ಬಿಳಿಚಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ರಾಗಿ ಬಲಿತು ಹಣ್ಣಾಗಿ ಕಟಾವಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅದರ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತ ನೋಟ ರಮ್ಯವಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನರೆತ ತಲೆಯವನು ನರೆದಲೆಗ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವ ಕನಕದಾಸರ ಪಕ್ಷ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪ್ರತೀಕ. ಅಕ್ಕಿಯಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಅನ್ನ ಒಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಹಳಸಲಾಗಿ ವಾಸನೆ ಬಡಿದರೆ, ರಾಗಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮುದ್ದೆ ಅಥವಾ ರೊಟ್ಟಿ ಅಷ್ಟು ಬೇಗ ಹಳಸಲಾರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ರಾಗಿಯ ಮುದ್ದೆ ನೀರೊಡೆದು ಪಿಸುಕಲಾದರೂ ವಾಸನೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ರೊಟ್ಟಿ ವಾರಗಟ್ಟಲೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ರಾಗಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಕಟಾವಿಗೆ ಬರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತರೆ ಭತ್ತ ನೀರೊಳಗಿದ್ದರೂ ಕಳಾಹೀನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕನಕದಾಸರು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ರೀತಿ ನಿಜಕ್ಕೂ ಅದ್ಭುತ.

ರಾಗಿ-ಭತ್ತಗಳ ಈ ಜಗಳ, ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ರಾಮನಿಗೆ ಸವಾಲಾಗಿ ಕಾಡಿದರೂ ಆತನು ತಕ್ಷಣ ತೀರ್ಪುಗೊಡದೆ, ಆರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಬಂದು ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ನಡೆದ ನಂತರ ಈ ಧಾನ್ಯಗಳ ಸಂಗತಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಹನುಮಂತ ಮೊದಲಾದವರು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಕರೆತಂದು ರಾಮನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶಿವ, ದೇವೇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಈ ಧಾನ್ಯಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ರಾಗಿ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಪರಿಪಕ್ವವಾಗಿದ್ದರೆ ಭತ್ತ ಕುಟ್ಟು ಹಿಡಿದು ತನ್ನ ಮೂಲಗುಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಕಪಿಲಮುನಿ ರಾಗಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಎಲ್ಲ ಧಾನ್ಯದಲಿ ಈತನೆ
 ಬಲ್ಲಿದನು, ಹುಣಿಯಲ್ಲ ಬಡವರ
 ಬಲ್ಲಿದರನಾರ್ಯದು ಸಲಹುವ ನಿನಗೆ ಸರಿಯುಂಟೆ
 ನೆಲ್ಲಿನಲಿ ಗುಣವೇನು, ಭಾಗ್ಯದಿ

ಬಲ್ಲಿದರ ಪರಿಕರಿಸುವನು, ಅವ

ನಲ್ಲಿ ಸಾರವ ಕಾಣೆಯೆಂದನು ಕಪಿಲಮುನಿ ನಗುತ

ಭತ್ತದ ಬಣ್ಣ ಬಯಲಾದ ರೀತಿ, ಕಪಿಲಮುನಿಯ ತೀರ್ಮಾನ, ಭತ್ತಕ್ಕೆ ತಲೆತ್ತಿಸುವ ಕೆಲಸ, ಕಾಲು ಕೆರೆದುಕೊಂಡು ಜಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದ ಭತ್ತವನ್ನು ಕೇಳುವವರಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರ ಗಮನ ರಾಗಿಯ ಕಡೆಯೇ. ಸ್ವಯಂ ಶ್ರೀರಾಮನೇ ರಾಗಿಗೆ ತನ್ನ ಹೆಸರಾದ ರಾಘವ ಎಂಬುದನ್ನು ನೀಡಿ ರಾಗಿಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮ ಕಮಂಡಲವನ್ನು, ಶಂಕರ ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನು, ಯಮನು ದಂಡವನ್ನು, ಇಂದ್ರ ಕೂರಿಗೆಯನ್ನು, ಕುಬೇರ ಯಂತ್ರರಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇಂತಹ ವರ್ಗ ಕಲಹದ, ಈ ಮೂಲಕ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಅಹಂ ಅನ್ನು ಇಳಿಸುವ, ಸರ್ವ ಜನಾಂಗದ ಬದುಕಿಗೆ ಹಂಬಲಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮುಂದೆ ಅಸೂಯೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ-ಕನಿಷ್ಠ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆ ಸಾಧುವಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಂಕೀರ್ಣ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಕನಕದಾಸರ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿ, ಅಂದಿನ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿದ್ದ ಮತೀಯ ಮೇಲು-ಕೀಳಿನ ಹಿರಿಮೆ-ಗರಿಮೆಯ ಕೊಳಕನ್ನು ತಿಳಿಗೊಳಿಸುವ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಜನಪದ ಕಥೆಯ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿಡಂಬನೆಗೆ ಈ ಮೂಲಕ ಶೂದ್ರರ ಪ್ರತಿಭೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ ಮೊದಲ ಸಮಾಜವಾದಿ ಚಿಂತಕ ಅನ್ನುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾವ್ಯ ಎಂಬುದೂ ಕನಕದಾಸರ ಇನ್ನೊಂದು ಅಗ್ಗಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

- ಡಾ.ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಯಣ್ಣೆಕಟ್ಟೆ